

Bài 8

LIÊN BANG NGA

Tiết 1 TỰ NHIÊN, DÂN CƯ VÀ XÃ HỘI

I. MỤC TIÊU

Sau bài học, HS cần :

1. Kiến thức

- Biết vị trí địa lí, phạm vi lãnh thổ LB Nga.
- Trình bày được đặc điểm tự nhiên, tài nguyên thiên nhiên và phân tích được thuận lợi, khó khăn của chúng đối với sự phát triển kinh tế.

– Phân tích được các đặc điểm dân cư, xã hội và ảnh hưởng của chúng đối với sự phát triển kinh tế.

2. Kĩ năng

– Sử dụng bản đồ (lược đồ) để nhận biết và phân tích đặc điểm tự nhiên, phân bố dân cư của LB Nga.

– Phân tích số liệu, tư liệu về biến động dân cư của LB Nga.

3. Thái độ

Khâm phục tinh thần hi sinh của dân tộc Nga để cứu loài người thoát khỏi ách phát xít Đức trong Chiến tranh thế giới thứ hai và tinh thần sáng tạo của nhân dân Nga, sự đóng góp lớn lao của người Nga cho kho tàng văn hoá chung của thế giới.

II. THIẾT BỊ DẠY HỌC CẦN THIẾT

– Bản đồ Địa lí tự nhiên LB Nga.

– Bản đồ Các nước trên thế giới.

– Phóng to bảng 8.1, 8.2 SGK.

– Phiếu học tập :

ĐẶC ĐIỂM TỰ NHIÊN VÀ TÀI NGUYÊN THIÊN NHIÊN

Các yếu tố	Đặc điểm	Ảnh hưởng
Địa hình		
Khoáng sản		
Khí hậu		
Sông, hồ		
Rừng		

III. TRỌNG TÂM BÀI

– Lãnh thổ rộng lớn, nằm ở hai châu lục Á, Âu, giàu tài nguyên và có sự khác biệt giữa miền Đông và miền Tây.

– Dân số đông nhưng đang giảm dần. Phân bố chủ yếu tập trung ở phần phía tây (thuộc châu Âu).

– LB Nga là đất nước có tiềm lực khoa học và văn hoá lớn.

IV. GỢI Ý TIẾN TRÌNH DẠY HỌC

Định hướng bài học : GV có thể cho HS liên hệ và nêu một số thông tin về LB Nga liên quan đến sự hợp tác của LB Nga đối với Việt Nam hoặc đến tình hình của đất nước Nga hiện nay để dẫn vào bài.

MỤC I. VỊ TRÍ ĐỊA LÍ VÀ LÃNH THỔ

*** Hoạt động 1** : Tìm hiểu về vị trí địa lí và lãnh thổ

GV hướng dẫn HS khai thác kiến thức ở mục I. Vị trí địa lí và lãnh thổ. GV cho HS nhận biết phạm vi lãnh thổ của LB Nga trên bản đồ Các nước trên thế giới để trả lời câu hỏi trong bài. GV tiếp tục cho HS dựa vào nội dung kiến thức để trả lời câu hỏi :

Vị trí địa lí và phạm vi lãnh thổ nước Nga có ảnh hưởng gì tới sự phát triển kinh tế ?

MỤC II. TỰ NHIÊN

*** Hoạt động 2** : Tìm hiểu về tự nhiên

GV chia HS theo nhóm, giao nhiệm vụ cụ thể cho từng nhóm. Các nhóm dựa vào bản đồ Địa lí tự nhiên LB Nga và nội dung SGK để trả lời câu hỏi của nhóm mình và điền vào Phiếu học tập.

– Nhóm 1 : Tìm hiểu đặc điểm địa hình và ảnh hưởng của yếu tố này tới sự phát triển kinh tế.

– Nhóm 2 : Tìm hiểu về khoáng sản và rừng. Phân tích ảnh hưởng của yếu tố này.

– Nhóm 3 : Tìm hiểu về khí hậu và sông ngòi. Phân tích ảnh hưởng của yếu tố này.

Đại diện các nhóm trình bày kết quả, các nhóm khác bổ sung.

GV nhận xét ý kiến của HS và chốt nội dung chính để HS ghi vào Phiếu học tập của mình.

MỤC III. DÂN CƯ VÀ XÃ HỘI

*** Hoạt động 3** : Tìm hiểu về dân cư và xã hội

GV cho HS phân tích bảng 8.2 và hình 8.3 để trả lời câu hỏi trong SGK, GV giúp HS tìm nguyên nhân của những hiện tượng này, chú ý liên hệ với tình hình không ổn định của LB Nga trong thập niên 90 của thế kỉ XX.

Về phân bố dân cư của LB Nga, GV cho HS sử dụng lược đồ Phân bố dân cư của LB Nga để trả lời câu hỏi trong SGK. Sau đó, GV đưa tiếp câu hỏi yêu cầu HS suy nghĩ để trả lời :

Tại sao dân cư nước Nga phân bố không đều ? HS dựa vào nội dung ở mục I ý 2 để trả lời câu hỏi này.

Tiếp theo, GV có thể đàm thoại cùng HS. Cho HS kể tên các công trình kiến trúc, các tác phẩm văn học, nghệ thuật, các công trình khoa học lớn của LB Nga mà HS biết.

GV cho một số HS phát biểu ý kiến, sau đó bổ sung và phân tích giúp HS thấy rằng, đây chính là một thế mạnh của LB Nga để phát triển kinh tế.

V. THÔNG TIN

1. Vị trí tiếp giáp của LB Nga với các nước

LB Nga giáp với 14 nước, đó là : Na Uy, Phần Lan, E-xtô-ni-a, Lat-vi-a, Lit-va, Ba Lan, Bê-la-rút, U-crai-na, Gru-di-a, A-déc-bai-gian, Ca-dắc-xtan, Mông Cổ, Trung Quốc, Triều Tiên.

2. LB Nga là nước giàu tài nguyên khoáng sản

LB Nga có nguồn dự trữ lớn về tài nguyên khoáng sản.

TIỀM NĂNG TRỮ LƯỢNG KHÍ TỰ NHIÊN (% so với thế giới)

Khu vực – Quốc gia	Tiềm năng	Khai thác
Nga	33	10
Bắc Mĩ	23	8
Trung cận Đông	18	7
Tây Âu	14	5
Châu Phi	12	3

Nguồn : Địa lí KT-XH thế giới – Mát-xcơ-va 2004.

3. Dân cư và xã hội

a) Dân số

Tình trạng sụt giảm dân số ở LB Nga đang trở nên nghiêm trọng. Năm 1991, số dân LB Nga là 148,3 triệu người, đến năm 2005 số dân chỉ còn 143 triệu

người, Tổng thống Pu-tin phải cảnh báo rằng, cuộc khủng hoảng dân số là vấn đề quan trọng nhất mà LB Nga đang phải đối mặt. Hiện nay, dân số Nga đang giảm với nhịp độ khoảng 700 nghìn người/một năm và Tổng thống Pu-tin đã phải đưa ra những biện pháp cấp bách nhằm khắc phục tình trạng này.

– Giải pháp : Tổng thống Pu-tin đã đề ra 3 giải pháp (tháng 6/2006) nhằm ngăn chặn tình trạng giảm số dân là : tăng tỉ suất sinh, giảm tỉ suất tử và áp dụng chính sách nhập cư có hiệu quả.

– Chương trình thực hiện các biện pháp tăng dân số ở LB Nga của tổng thống Pu-tin đưa ra sẽ được thực hiện từ năm 2007 với khoản chi lên đến hơn 1,1 tỉ USD, khung thời gian thực hiện ít nhất là 10 năm.

b) Tiềm lực lớn về khoa học và văn hoá

LB Nga có nhiều công trình kiến trúc : quần thể Cung điện Krem-li, Nhà thờ Ba Ngôi, Nhà hát lớn, Lăng Lê-nin, Quảng trường Đỏ (Mátxcova) ; Viện bảo tàng Ê-mi-ta-giơ, Cung điện Mùa đông, Vườn Mùa hè, Viện Bảo tàng Pu-skin, Bảo tàng Ca-daz (Xanh Pê-téc-bua) và nhiều công trình kiến trúc ở các thành phố khác... Các trường đại học nổi tiếng : Đại học tổng hợp quốc gia Mát-xcơ-va mang tên Lô-mô-nô-xốp (MGU), Học viện Quan hệ Quốc tế, Trường Đại học Năng lượng... Nhiều tác phẩm văn học nổi tiếng : "Sông Đông êm đềm", "Chiến tranh và Hoà bình", "Thép đã tôi thế đấy", đã từng trở thành sách gối đầu giường của nhiều thế hệ thanh niên Việt Nam trong thập niên 60, 70 của thế kỉ XX. Nước Nga cũng là nơi có nhiều tác phẩm hội hoạ danh tiếng như : "Người đàn bà xa lạ", "Mùa thu vàng",

LB Nga có đội ngũ cán bộ khoa học, kĩ sư, kĩ thuật viên lành nghề, công nhân bậc cao và những chuyên gia đặc biệt, cũng như hệ thống giáo dục phổ thông và giáo dục chuyên nghiệp có quy củ đã đảm bảo về khoa học cho hoạt động của các tổ hợp công nghiệp, quân sự để hình thành nên những công viên khoa học, làng khoa học, thành phố khoa học Nga.

Trình độ cao của nền khoa học Nga được khẳng định bằng những dự báo về một số lượng khá lớn kết quả của công trình. Điều đó liên quan đến các ngành vật lí (âm học, quang học, điện tử, lượng tử, vật lí chất rắn), hoá học đại cương, hoá học kĩ thuật, luyện kim, năng lượng, khoa học địa chất, sinh học, quốc phòng...

Nhìn chung, những đánh giá của các chuyên gia đều chứng tỏ tiềm lực khoa học – kĩ thuật to lớn được tích lũy của Nga và chứng tỏ sự cần thiết phải duy trì và tiếp tục phát triển nó để phục vụ nền kinh tế quốc dân.

Tuy vậy, trong lĩnh vực khoa học Nga còn nhiều khó khăn, bất cập : một số nhà khoa học và chuyên gia giỏi đã ra nước ngoài, những người làm việc trong lĩnh vực nghiên cứu khoa học và thử nghiệm ngày càng lớn tuổi, độ tuổi trung bình của các chuyên gia đến năm 2007 là 60, chuyên gia trình độ cao, độ tuổi này còn lớn hơn. Kinh phí cho công tác nghiên cứu khoa học và thử nghiệm có phần hạn chế, tiền lương của những người làm khoa học ở LB Nga hiện nay thấp.

Tất cả những điều này cần được Nhà nước tính toán thận trọng trong chiến lược phát triển khoa học và kinh tế trong những năm tới.

Xéc-gây Kô-rô-lốp – Nhà khoa học vũ trụ hàng đầu của Liên Xô.

Ngày 4-10-1957 Liên Xô đã phóng thành công vệ tinh nhân tạo đầu tiên trên thế giới mang tên Sputnik – đó là thành công vĩ đại nhất của Kô-rô-lốp và những đồng nghiệp của ông. Vệ tinh Sputnik đã làm sững sốt cả thế giới và đánh một dấu son chói lọi trong việc phát triển khoa học vũ trụ. Con tàu vũ trụ của Nga phóng vào năm 2007 – con tàu mang sứ mệnh phục vụ cho trạm vũ trụ quốc tế – mang tên Kô-rô-lốp và bức chân dung của ông được vẽ trên đó cùng con tàu bay vào vũ trụ. Đây là một sự biểu hiện lòng kính trọng biết ơn đối với một con người đáng kính. Những "đứa con" của Kô-rô-lốp, thế hệ tiếp theo sau này do Kô-rô-lốp chế tạo vẫn tiếp tục bay vào vũ trụ và đạt được thành quả rất đáng chú ý : 1800 tên lửa cùng loại của Nga đã được phóng trong suốt 50 năm, Nga là nước đưa con vật đầu tiên lên vũ trụ, có thiết bị nghiên cứu đầu tiên lên Mặt Trăng và con người đầu tiên bay vào Vũ Trụ ngày 12-4-1961 (hai năm sau đó, người phụ nữ đầu tiên bay vào vũ trụ)...

Với những thành công của mình, Kô-rô-lốp đã chỉ cho thế giới bước lên một bậc cao mới, một con đường vinh quang trong lĩnh vực chinh phục vũ trụ và chính điều đó đã tạo đà cho sự phát triển của lĩnh vực này ngày nay.

Năm 2007, nước Nga kỉ niệm tròn 100 năm ngày sinh của nhà khoa học vũ trụ vĩ đại Xéc-gây Kô-rô-lốp. Ông là người đã sáng lập nên chương trình vũ trụ của Xô viết và cũng là nhân vật đã tạo ra cuộc chinh phục vũ trụ trên thế giới sau này. Trong buổi kỉ niệm tròn 100 năm ngày sinh của ông, tất cả những người đang làm việc trong lĩnh vực hàng không, vũ trụ đều biết ơn ông – con người vĩ đại đã khởi đầu cho ngành khoa học này.